

JOSIP JURČIČ

DESETI BRAT

Založba Karantanija, Ljubljana, 1998

❖ **Obnovi analitično in sintetično zgodbo.**

Analitična zgodba (Dogodek iz preteklosti vpliva na nadaljnje odvijanje v romanu)

Dr. Peter Kaves je odšel pregledat sestrično plemiča Struga, ki je bila bolna. Zdravnik je hotel zaslužiti na račun njenega starega strica, zato je zdravljenje podaljšal za nekaj dni, tako, da se je dekle (Majdalena) vanj zaljubilo. Ker je vedel, da bo podedovala pravo bogastvo, sta se na skrivaj poročila. Po poroki se je Kaves spremenil, zbolel pa je tudi stric. Stric je kmalu umrl ker ga je Kaves zastrupil. Ko je Kaves ugotovil, da Majdalenin stric sploh ni bil tako bogat kot je sprva mislil, je zapustil nosečo Majdaleno in odšel. Ko je njun sin, Martinek, dočkal 15 let je, Majdalena umrla in mu zapustila pisma in papirje, s katerimi je Martinek kasneje izsiljeval dr. Kavesa oz. Piškava. Martinek se odpravi proti gradu Polesk, da bi našel očeta. Martinek z izsiljevanjem od očeta iztirja veliko denarja, zato se vaščani sprašujejo, od kod Martineku Spaku tako bogastvo, saj menijo, da je denar hudičev. Martinek na smrtni postelji Lovretu prizna svojo zgodbo. Obrazloži mu torej, da je sin Piškava in Marjanov polbrat ter celo njegov bratranec. Nato ga prosi, da odnese pisma, ki mu jih je dala mama Piškavu ter mu pove, da mu je Majdalena na smrtni postelji vse oprostila.

Sintetična zgodba (Dogodki si sledijo po časovnem zaporedju)

Lovre Kvas se po končanem liceju odpravi za dve leti poučevat na grad Slemenice. Globoko zamišljen ponesreči spregleda odcep, ki vodi do gradu, zato ga na pravilno pot usmeri dekle, ki jo sreča na poti. Pot do grada z njim nadaljuje Martinek Spak, ki mu med potjo prerokuje, da bo na gradu doživel mnogo nepozabnih trenutkov. Ko se Lovretu Kvasu predstavi družina, ob kateri bo preživel naslednji dve leti, se Lovretu oči ustavijo na prelepi Manici, v katero se zaljubi. S pomočjo pisma prijatelja Bojana svoje čustvo prepozna kot ljubezen. Ko Lovre Manici na poti domov na klopki izpove svojo ljubezen, ju sliši Marjan (fant, ki se je do tedaj videval z Manico), ki se zjoče, ko sliši, da ima Manica raje Lovreta kot njega. Ko Marjana že več dni ni na grad, graščak in graščakinja posumita, da se med Lovretom in Manico plete ljubezen, zato Manica opozori Lovreta na previdnost. Marjan naroči Lovru, naj pride na vrh skal, in ko se tam sestane, mu postavi ultimat, da mora v enem tednu oditi iz teh krajev, drugače bo izdal, da se na skrivaj dobiva z Manico. Ko Lovre odide izza grmovja, stopi Martinek, kar Marjana tako razjezi, da ga ustrelji. Martinek z zadnjimi močmi udari Marjana s puškinim kopitom in ta obleži, med tem ko se Martinek s težavo odpravi naprej, Marjana pa čez čas najde pijani stric Dolef, ki na pomoč pokliče Piškava. Ustreljeni Martinek pošlje po Lovreta, katremu izda svojo zgodbo. Za Marjanovo nesrečo vsi sumijo Lovreta, zato ga še preden pride do doma, vklenejo. K Martineku je prišel Piškav, vendar je kmalu tudi odšel. Odpravil se je na grad, kjer je Benjaminu dal pisma in ga prosil, naj ga da Marjanu, ko ozdravi. Hkrati pove, da Lovre ni ranil Marjana. Ko Marjan ozdravi, se odpravi na grad poizvedovat o očetu, kjer prejme pisma in izve, da je bil Martinek njegov brat, ter, da je oče naredil samomor in mu zapustil vse razen gradu, katerega je podaril Lovretu. Čez štiri leta se vrne Kvas kot doktor in se poroči z Manico.

❖ **Določi dogajalni čas in prostor**

Zgodba se odvija predvsem na gradu in njegovi okolici. Prizori so postavljeni v vas, gostilno v Obrhku ter na dva gradova v vasi. Prvi in glavni grad je grad z imenom Slemenice, kjer je učil tudi mladi študent Lovro Kvas. Ta pa se je prav na gradu tudi zaljubil v hčerko graščaka Benjamin-Manico. Pripovedni stil je nekje vmes med romantiko in realizmom. Prvi slovenski roman je bil napisan leta 1866.

❖ **Kateri družbeni sloji so zastopani v romanu. Naštej njihove predstavnike.**

V romanu so zastopani 3 družbeni sloji in sicer:

VIŠJI DRUŽBENI SLOJ (graščaki): graščak Benjamin z ženo ter otrokoma Manico in Balčkom;

SREDNJI DRUŽBENI SLOJ (meščani): Dolef, Martinek, Piškav in Marjan

NIŽJI SLOJ (vaščani, kmetje): Matevž, Krjavelj, Lovre

❖ **Označi Lovreta Kvasa. Katere njegove značajske lastnosti še kažejo na romantiko, katere pa so že odraz realizma?**

Lovre Kvas je pripadnik nižjega sloja, ki je izgubil materialno podporo staršev, zaradi odpovedi bogoslovju. Nima zagotovljene socialne podpore, toda je razumen in izobražen človek. Hrepeni po sreči, ki pa mu je, kot pravi Martinek, nedosegljiva, dokler ne zaključi študija. Lovre nima dovolj volje in poguma, da bi se upiral svetu, zato se v neprijaznih okoliščinah raje odmakne (npr., ko mu je Marjan postavil ultimatum, se je strahopetsko umaknil in mu prepustil Manico). Življenjsko srečo na koncu vendarle doseže, vendar ne po svoji zaslugi, temveč po Benjaminovi, ki mu je dvakrat pisal in ga povabil, naj se vrne. Kljub temu, da Lovre doseže življenjsko srečo, ni junak, ker njegove lastnosti ne ustrezajo junakom iz literature (aktivnost, vztrajanje pri svojem, ognjevitost, odločnost, neustrašljivost,...).

Na romantiko kaže njegova globoka čustvenost in rahla melanholija, trudi se spraviti v stanje pomirjenosti z meditacijo in pisanjem poezije. Po drugi strani je Kvas socialno odvisen sam od sebe in njegove oviro predstavljajo realne razmere in miselnost realizma. Hkrati je Kvas izredno razumen človek, s čimer napoveduje nov svet.

❖ **Označi Manico. Primerjaj jo z Lovretom in njenimi starši.**

Manica je realno slovensko dekle, šolano po možnosti dobe, v kateri živi. Je intelektualka, ki obravnava ljubezen kot visoko vrednoto in si zakona brez le-te ne more predstavljati. Je postave podobne očetu in nežno modrih oči ter bledih lic. Rada se predaja dobri literaturi.

Manica je za razliko od Lovreta neustrašna in odločna mlada dama trdne volje in mehkega srca. S svojo delavnostjo si je priborila določen ugled in postala v očeh vaščanov ugledno dekle, medtem ko je Lovre zaslovel na način, kot si ne bi nihče želel, namreč ko so ga proglasili za krivca Marjanove poškodbe. Sicer pa je Lovre prijazen, topel, družinski človek, ne ravno hrabrega srca. Je boječ in se težavam raje izogiba, kot da bi se spopadel z njimi, v bistvu je tipični intelektualec.

Oče Manice je bil precej premožen mož, star nekaj čez petdeset let, sivih las in mladostniške kreposti. Je miroljubnega značaja, prav tako kot Manica. Oba dva sta brez zadržkov, odločna in ljubezniva, ter imata vse potrebne lastnosti za ljudi modre krvi. O Benjaminovi ženi, Maničini materi v romanu ni veliko govora, zato njenega značaja in zunanje podobe ne znam razložiti, predvidevam pa, da je v mnogih pogledih podobna svojim staršem.

❖ **Razloži vlogo Martinka Spaka in strica Dolefa v pripovedi.**

Martinek je osrednja oseba zgodbe, ki se je odvijala v preteklosti. Zaradi njegove usode so sedaj vsi tu zbrani in je njihov zaplet še včji, hkrati pa tudi odločilno vpliva na odvijanje sintetične zgodbe. V romanu sicer ne dobimo občutka, da igra zares pomembno osebo, ker njegov značaj bralcu ni tako zanimiv kot Lovretov. Martinek nastopi v vseh pomembnejših delih romana, ki so prelomnica in pomenijo razplet ali zaplet določenega problema. Npr. Lovretu svetuje, naj nadaljuje šolanje, kajti šele takrat ga bo Benjamin sprejel in se bo končno lahko poročil z Manico, ali pa ko se nenadoma prikaže izza grma in poškodeje Marijana. Z izsiljevanjem lastnega očeta pokaže, kako neizdelana je slovenska družina.

❖ **O čem pripoveduje Krjavelj v svojih zgodbah? Kakšen se ti zdi njegov jezik?**

V svojih prizorih Krjavelj zelo doživeto pripoveduje o raznih dogodivščinah. Pripoveduje o tem, kako je ponoči na barki srečal hudiča, ter ga presekal na pol. Krjavelj govori počasi in vleče besede v neskončnost. Govori zelo doživeto in posnema naravne glasove med pripovedovanjem (Škreb! Škreb! Škreb!) Njegov jezik se mi zdi v večini primerov normalen, samo ponekod "požre" del besede (i te zgaga prekanjenska). Večkrat tudi ponavlja dele stavkov in s tem kaže na njegovo neizobraženost.

❖ **Kaj meniš o Jurčičevem jeziku v tem romanu?**

V romanu je jezik praktično sporazumevalni. Vendar je v tem primeru zapisan. Jezik v romanu se mi zdi tudi zelo preprost in kmečki. V romanu je tudi precej veliko dvogovora, kar prispeva, da si roman bolje in lažje razlagamo.

❖ **Razloži Marjanove sorodstvene vezi z Lovrotom Kvasom in opiši razvoj njegovega odnosa do njega.**

Marjan in Lovre Kvas sta bila bratranca, vendar tega nista vedela zelo dolgo. To je Marjan zvedel šele, ko je njegov oče Piškav naredil samomor in vse razen gradu zapustil njemu.

Marjan je Lovrota seveda sovražil, saj mu je le ta prevzel bodočo ženo. Lovro pa se ni kaj dosti zmenil za Maijanove grožnje.

❖ **Izpiši iz romana pet slogovno zaznamovanih besed.**

fajmošter-duhovnik;
dasiravno-ravno tako;
bukve-knjige;
baba-ženska;
nalivši-je nalil;